

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

**Л.В. Овод, кандидат економічних наук,
Хмельницький національний університет**

© Овод, Л.В., 2015.

Статтю отримано редакцією 13.03.2015 р.

Вступ. Кризові явища, які сьогодні спостерігаються в економіці України, негативно впливають на фінансово-господарську діяльність промислових суб'єктів господарювання, їх потенціал та розвиток. Сьогодні на більшості вітчизняних підприємств спостерігається скорочення обсягів виробництва і реалізації продукції, висока матеріало- та енергомісткість продукції, значний ступінь зношення основних засобів, що у свою чергу впливає на кінцевий результат діяльності суб'єктів підприємництва. Труднощі суб'єктів господарювання спричиняють зменшення інвестицій в основний капітал та їх заміну на новій технологічній і технічній основі. Низькі темпи оновлення основних виробничих засобів багато в чому пов'язані не тільки з відсутністю достатніх власних коштів для відтворення засобів праці, а й недосконалою амортизаційною політикою.

У зв'язку із цим, в кризових умовах актуальним питанням є розгляд науково-методичних підходів до формування амортизаційної політики промислових підприємств і прийняття дієвих стратегічних управлінських рішень, що потребує всебічного аналізу тих складових діяльності суб'єктів підприємництва, які можуть стати основою ефективної амортизаційної системи, зміцнення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання.

Огляд останніх джерел досліджень та публікацій. В Україні на сьогодні не приділяється належна увага науково-методичним підходам до формування амортизаційної політики підприємства. У наукових працях В.Л. Акуленко [1], О.Ю. Гусевої [2], О.О. Іванець [3], І.В. Кононої [4], М.Х. Мескона [5], В.С. Пономаренко [7], В.В. Стадник [8], Р.А. Фатхутдінова [9], В.А. Харченко [10] досліджується проблема управління підприємством в цілому та сферами його діяльності, механізм прийняття управлінських рішень з різних підходів у сучасних умовах.

Відаючи належне науковій і практичній значущості праць названих авторів, залишаються актуальними обґрунтування та впровадження в практику діяльності підприємства науково-методичних підходів до формування його амортизаційної політики як складової організаційно-економічного механізму управління нею.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення основних науково-методичних підходів до формування ефективної амортизаційної політики промислових підприємств у нестабільному середовищі.

Основний матеріал і результати. Ефективність управління амортизаційною політикою промислового підприємства має прояв у тому, чи досягнуто поставлені її завдання й цілі, спрямовані зазвичай на оновлення виробничих основних засобів за рахунок власних джерел фінансування, підвищення результативності фінансово-господарської діяльності. Виробнича структура засобів праці, показники діяльності підприємства та його фінансової звітності знаходяться у прямій залежності від стратегічних управлінських рішень, які приймаються щодо формування амортизаційної політики:

- 1) визначення оптимальної виробничої, вікової й вартісної структури основних засобів;
- 2) прогнозування строку корисного використання об'єктів основних засобів;
- 3) прогнозування майбутніх економічних вигод від використання об'єкта основних засобів;
- 4) вибір та оптимальне поєднання дозволених методів амортизації;
- 5) вартісна оцінка об'єктів основних засобів з позиції вартості, яка амортизується, й ліквідаційної вартості;

б) вибір найбільш ефективних форм відтворення основних засобів і капіталізації амортизаційних відрахувань.

Тому такі рішення повинні бути кваліфікованими, своєчасними та відповідати рівню розвитку суб'єкта господарювання.

Науково-методичні підходи різних науковців до видів амортизаційної політики в основному орієнтовані на реалізацію лише одного, нехай і найважливішого, стратегічного напрямку на певний момент часу. Однак, намагаючись досягнути позитивних результатів за допомогою амортизаційної політики в одній пріоритетній сфері, можна отримати неочікувані негативні наслідки в іншому напрямі функціонування суб'єкта господарювання. Тому зростає потреба у більш гнучкій системі управління, в тому числі й амортизаційною політикою, зорієнтованій на стратегічну перспективу, а ті методи управління, які застосовуються сучасним підприємством, повинні адаптуватися до сучасних реалій.

Отже, трансформація загальних підходів до управління підприємством у підходи до управління амортизаційною політикою з урахуванням її специфіки й завдань обумовлена динамічним (процесним) баченням економічної діяльності суб'єктів господарювання, спрямованим на дослідження не окремих явищ чи станів, а на розвиток і взаємодію. Складність процесу управління амортизаційною політикою підприємства та прийняття стратегічних управлінських рішень зумовлює необхідність використання певних науково-методичних підходів, відомих сучасній науці управління, вони поглиблюються відповідно до розвитку й ускладнення економічних відносин, найбільшою мірою враховують особливості процесів амортизації основних засобів та інвестування (рис. 1).

Рис. 1. Науково-методичні підходи до формування амортизаційної політики в рамках організаційно-економічного механізму управління побудовано автором

Цільовий підхід характеризує процес управління амортизаційною політикою в рамках організаційно-економічного механізму як діяльність щодо досягнення сукупності цілей такої політики. Це система методів і методичних прийомів, що забезпечують постійну орієнтацію управлінської діяльності, управлінських рішень, процес виконання цих рішень на кінцеві результати з урахуванням кількісних та якісних змін у виробничому потенціалі, розвитку амортизаційної системи й підприємства в цілому.

Використання комплексного підходу передбачає необхідність урахування технічних, екологічних, інвестиційних, економічних, організаційних, соціальних та інших аспектів діяльності підприємства, а також вплив зовнішніх чинників. Якщо навіть один з аспектів залишається поза увагою, то проблему не буде цілком розв'язано.

Системний підхід окреслюється тим, що управління амортизаційною політикою підприємства розглядається не як множина суб'єктивно пов'язаних між собою елементів, а цілісна система. Тому системний підхід та складові амортизаційної системи було розглянуто нами раніше [10]. Він зумовлений тим, що управління амортизаційною політикою включає, крім об'єкта управління (амортизаційної політики), й ту частину діяльності підприємства, яка складає необхідні умови її існування в сукупності відношень і зв'язків між ними. У рамках системного підходу процес прийняття управлінських рішень щодо формування амортизаційної політики повинен починатися із чітко визначеної мети й виявлення всіх наслідків, що можуть виникнути в результаті реалізації рішення. При цьому повинно існувати декілька варіантів альтернативних управлінських рішень. Структуризація системи дозволяє аналізувати її елементи та взаємозв'язки, а цілі окремих підсистем не повинні вступати у протиріччя з цілями всієї системи.

Суть динамічного підходу полягає у тому, що амортизаційна політика має розглядатись у діалектичному розвитку, в причинно-наслідкових зв'язках. При цьому робиться її ретроспективний критичний аналіз за багатокритеріальною системою оцінювання з метою поліпшення у майбутньому.

Виділений же нами функціональний підхід до управління амортизаційною політикою характеризується тим, що певна мета амортизаційної політики розглядається як сукупність функцій, які потрібно виконати для її досягнення. Він передбачає пошук зовсім нових, оригінальних технічних рішень для досягнення мети, дозволяє найбільш повно задовольняти нові потреби, з одного боку, і забезпечувати стійку конкурентну перевагу – з іншого.

Відтворювальний підхід, по суті, складає основу з функцій амортизації й орієнтований на менші затрати на одиницю продукції з вищою якістю порівняно з аналогічною продукцією на цьому ринку для задоволення потреб споживачів за умови впровадження у виробництво технічно й технологічно нових засобів праці. У рамках підходу передбачається постійне оновлення виробництва продукції та впровадження у виробництво технічно й технологічно нових засобів праці. Основним елементом такого підходу є обов'язкове застосування бази порівняння в процесі планування відтворювального процесу.

Інноваційний підхід має на меті активізацію інноваційної діяльності підприємства, опанування інноваційних підходів до управління підприємством у контексті міжнародної інтеграції. Насамперед це пов'язано зі стрімким розвитком конкуренції, що загострюється під впливом глобалізаційних та інтеграційних процесів, які охопили світовий ринок, із високою мінливістю й непередбачуваністю зовнішнього середовища, необхідністю виходу вітчизняних підприємств на міжнародні ринки збуту. За умов посилення процесів глобалізації та активізації міжнародної співпраці підприємств на значну увагу заслуговує розроблення ґрунтовних наукових положень щодо управління амортизаційною політикою з урахуванням світових тенденцій розвитку економіки.

У рамках стратегічного підходу передбачається реалізація амортизаційної політики як частини загальної економічної політики підприємства, в якій поєднуються цільовий та інтегральний підходи до діяльності суб'єкта підприємництва, що дає можливість установлювати цілі його розвитку, порівнювати їх з наявними можливостями (потенціалом) і приводити у відповідність шляхом розроблення та реалізації системи стратегій. Слід зазначити, що цільовий і стратегічний підходи, жорстко орієнтовані на перспективу, потребують чіткого визначення довгострокових цілей розвитку амортизаційної системи, шляхів їх досягнення, змін усіх компонентів виробничо-управлінських підсистем, які необхідні для забезпечення ефективних результатів.

Інтеграційний підхід у процесі формування амортизаційної політики підприємства націлений на дослідження і посилення взаємозв'язків між елементами амортизаційної системи та підприємства в цілому, об'єднання й посилення взаємодії між окремими їх елементами.

З точки зору процесного підходу управління амортизаційною політикою – це безперервна серія взаємозалежних управлінських функцій (процесів), кожна з котрих складається із серії взаємопов'язаних дій (етапів). Кожний етап процесу управління реалізується за допомогою взаємопов'язаних управлінських процедур: визначення мети амортизаційної політики; оцінювання її сучасного стану та впливу на діяльність підприємства на основі багатокритеріальної системи оцінювання; встановлення недоліків поточної амортизаційної політики; стратегічні й поточні управлінські рішення щодо її поліпшення та оптимізації; визначення, аналіз і контроль прийнятих рішень.

Обліковий підхід передбачає визнання, оцінювання, групування, віднесення до певних статей витрат, облік та розкриття інформації про об'єкти амортизаційної політики у фінансовій звітності, адже амортизаційна політика є частиною облікової політики підприємства. Виокремлення такого підходу дозволяє обґрунтувати структуру, особливості формування, принципи функціонування, методологію й концептуальне підґрунтя впровадження системи інформаційно-аналітичного забезпечення управління амортизаційною політикою в рамках організаційно-економічного механізму.

Виділений нами нормативний підхід до формування амортизаційної політики полягає в установленні для найважливіших її елементів нормативів: строків корисного використання основних засобів; норм амортизаційних відрахувань; розміру економічної вигоди, яку приносить об'єкт; ліквідаційної вартості; завантаженості активної частини засобів праці. Установлені нормативи повинні відповідати вимогам обґрунтованості, комплексності, ефективності та перспективності застосування.

Кількісний, або математичний, підхід ґрунтується на тому, що управління амортизаційною політикою є певним логічним процесом, котрий можна відобразити за допомогою математичних символів і залежностей (строки та методи амортизації, система формул для оцінювання ефективності). Застосовуючи кількісні оцінки управління, використовуючи математичні методи й експертні оцінки, бали і розрахунки, економічні, математичні та логічні моделі для формування й оцінювання амортизаційної політики можна досягнути найвищого рівня її ефективності.

Оптимізаційний підхід реалізується через визначення кількісних оцінок і встановлення залежності між окремими елементами амортизаційної політики за допомогою економіко-математичних і статистичних методів обробки інформації з метою застосування ефективнішого методу амортизації та оптимального строку корисного використання для досягнення максимального прибутку й рентабельності сукупних активів та власного капіталу, а також мінімізації витрат коштів і часу в процесі виробництва продукції. Слабким місцем оптимізаційного підходу, на наше переконання, є ігнорування багатьох якісних параметрів, які погано формалізуються (якість, надійність, технічна й технологічна новизна засобів праці) та початкового стану підприємства.

Маркетинговий підхід передбачає орієнтацію при розробленні стратегічних управлінських рішень у формуванні амортизаційної політики на кінцевого споживача, урахування існуючих і прогнозування майбутніх потреб у продукції підприємства, прогнозування її життєвих циклів. Отже, виникає необхідність у бюджетуванні амортизаційної складової витрат і грошових потоків підприємства у таких аспектах: по-перше, як елемента витрат у розрахунок фінансового результату; по-друге, як елемента грошового потоку; по-третє, як джерела капітальних інвестицій.

Адміністративний підхід – це регламентація та чітке дотримання правил, функцій і обов'язків щодо формування амортизаційної політики й аналізу її ефективності в рамках організаційно-економічного механізму управління.

Структурний підхід орієнтований на структурування амортизаційної політики і визначення значимості, пріоритетів серед її елементів у взаємозв'язку з іншими видами політики підприємства для встановлення раціонального співвідношення й підвищення обґрунтованості розподілу між ними.

Ситуаційний підхід заснований на альтернативності досягнення цілей і забезпеченні максимальної адаптації до умов конкретної ситуації, впливу зовнішніх та внутрішніх факторів на окреме підприємство в процесі формування амортизаційної політики.

Висновки. Виділені різноманітні науково-методичні підходи до формування амортизаційної політики в рамках організаційно-економічного механізму управління нею дозволяють стверджувати, що вказаний механізм повинен регулювати розміри амортизаційних відрахувань та всю систему амортизації основних засобів підприємства в такий спосіб і в тих межах, які залежать від конкретного стану майна, економіки суб'єкта господарювання для досягнення певної мети. Організаційно-економічний механізм управління амортизаційною політикою на основі цих підходів буде варіативним, багатокomпонентним і побудованим з урахуванням усіх особливостей фінансово-господарської діяльності промислового підприємства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Акуленко В.Л. Аналіз теоретичних підходів до управління інвестиційною діяльністю підприємства / В.Л. Акуленко, І.В. Новикова // Вісник СумДУ. Серія «Економіка». – 2012. – № 3. – С. 66 – 73.

2. Гусева О.Ю. Дослідження парадигмальних підходів до управління стратегічними змінами на підприємствах / О.Ю. Гусева // Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. – 2012. – № 4. – С. 130 – 139.

3. Іванець О.О. Концептуальні підходи до управління потенціалом розвитку підприємства [Електронний ресурс] / О.О. Іванець // Вісник НТУ «ХП». Серія: Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства – Харків: НТУ «ХП». – 2013. – № 52 (1025). – С. 62–69. – Режим доступу: http://www.kpi.kharkov.ua/archive/Наукова_періодика/vestnik/Актуальні_проблеми_управління/2013/52/Концептуальні_підходи_до_управління.pdf

4. Кононова І.В. Аналіз підходів до управління підприємством у сучасних умовах / І.В. Кононова // Прометей. – 2013. – № 1. – С. 146 – 151.

5. Мескон М.Х. Основи менеджмента / М.Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури: пер. с англ. О.И. Медведь. – 3-е изд. – М.: ООО «И.Д. Вильямс», 2007. – 672 с.

6. Овод Л.В. Взаимосвязь амортизационной системы с амортизационной политикой на макро- и микроуровне / Л.В. Овод // Бизнес. Образование. Право: вестник Волгоградского института бизнеса. – Волгоград: Волгоградский институт бизнеса, 2013. – № 4. – С. 56 – 59.

7. Пономаренко В.С. Механізм прийняття управлінських рішень на підприємстві: процесний підхід / В.С. Пономаренко, С.В. Мінухін, О.М. Беседовський. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2005. – 240 с.

8. Стадник В.В. Теоретико-методичні підходи до формування системи управління енергоспоживанням машинобудівних підприємств / В.В. Стадник, О.А. Миколіук // Економічний простір. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2010. – № 37. – С. 248 – 262.

9. Фатхутдинов Р.А. Управленческие решения: учебник / Р.А. Фатхутдинов – 6-е изд., перераб. и доп. – М.: Инфра-М, 2010. – 344 с. – С. 64 – 114.

10. Харченко В.А. Системний підхід до стратегічного управління підприємством / В.А. Харченко // Економічний вісник Донбасу. – 2013. – Вип. 1 (31). – С. 157 – 161.

УДК 658.152

Овод Лариса Василівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку та аудиту. Хмельницький національний університет. **Науково-методичні підходи до формування амортизаційної політики промислового підприємства.** Розглянуто проблеми формування амортизаційної політики промислового підприємства в умовах кризи. Обґрунтовано необхідність застосування сукупності науково-методичних підходів до її формування. Розкрито зміст запропонованих підходів у рамках організаційно-економічного механізму управління амортизаційною політикою.

Ключові слова: амортизаційна політика, підходи до формування амортизаційної політики, механізм управління амортизаційною політикою.

УДК 658.152

Овод Лариса Васильевна, кандидат экономических наук, доцент кафедры учета. Хмельницкий национальный университет. **Научно-методические подходы к формированию амортизационной политики промышленного предприятия.** Рассмотрены проблемы формирования амортизационной политики промышленного предприятия в условиях кризиса. Обоснована необходимость применения совокупности научно-методических подходов к ее формированию. Раскрыто содержание предложенных подходов в рамках организационно-экономического механизма управления амортизационной политикой.

Ключевые слова: амортизационная политика, подходы к формированию амортизационной политики, механизм управления амортизационной политикой.

UDC 658.152

L.V. Ovod, PhD, Associate Professor, Accounting and Audit Department, Khmelnytsky National University. **Scientific and methodological approaches to the formation of industrial enterprise depreciation policy.** The problems of formation of industrial enterprise depreciation policy under crisis conditions are considered. The necessity to apply the totality of scientific and methodological approaches together to its formation is substantiated. The content of the suggested approaches within the organizational and economic mechanism of the depreciation policy is revealed.

Keywords: depreciation policy, approaches to depreciation policy formation, mechanism of the depreciation policy management.